

membnih za umevanje Murnovega pesniškega in kritičnega duha. Prvo govorilo o Murnovem pojmovanju pesništva in slovstva sploh, drugo pa dokazuje, da je Aškrčeva karakteristika Ketteja človeka in pesnika v njegovi izdaji — Murnova.

Urednica se je zelo trudila, da bi napisala izčrpen Murnov življenjepis. Res je rešila mnogo spominov Murnovih tovarišev in sodobnikov ter jih je vplela v svojo razpravo. Morda ji je ta obilica gradiva zadušila samostojen pogled na pesnikovo življenje in delo. Ko je slišala toliko osebnih, zanimivih in manj zanimivih povestic o Murnu, se ji je koncept zmedel. In še eno poglobitno napako je zagrešila, ko je spisavala Murnovo življenje, je ni vodila Murnova pesem, temveč anekdota o njem in ob tej anekdoti ga zdaj zagovarja in opravičuje, zdaj spet graja in označuje. Šibko je prikazala dobo svetovne in naše moderne. Ritem slovenskega ustvarjanja na koncu 19. stoletja ne more biti samo odpor zoper »preživelo literarno konvencionalnost« in posnemanje tujih literarnih gesel. Kje so vezi, ki družijo to generacijo z njihovimi predniki? V umetnosti naroda so vedno skupne melodije, oblike in vsebine. »Neprekinjena veriga« spaja vsa umetnostna dela vsakega občestva. Novi rodovi se sicer podajajo z novimi programi na delo, toda kmalu jih prevzame osnovna pesem in oblika njihovega občestva in njihovo delo je le organska rast nove pomladi. Spremenila se je le zmožnost umetnikovih in užitalečevih oči in občutljivost njunih duš. Naloga in njena rešitev pa sta vekomaj ista: rešiti človeka iz strašne poplave doživljajev snovi in duha na suhe holme, s katerih je mogoče videti, ali pa vsaj slutiti nebo in pekel, dobro in zlo, lepo in grdo, resnico in laž. V življenjepis samem je urednica spretno povezala zunanjo sliko Murnovega življenja, kakor jo je dojel sodobni filister. Kakor hitro pa je skušala poustvariti njegovo dušno življenje in stanje, je moralizirala. Kritik, ki more razumeti Primičevo Julijo in Prešerna, je morda dober psiholog, toda slep kritik, Apolov kopitar. Zlasti zaboli človeka v uredničinem prikazovanju Murnovega življenja dvoje, troje stvari: na str. X. pripoveduje, da je Murn »spoznal v materi ničvredno žensko«. Ta sodba treh, štirih žensk o njihovi nesrečni sestri je neusmiljena in slepa, zlasti ker ji urednica sama oporeka na podlagi nekega Murnovega pisma na str. XXV. Prav tako je uredničina razlaga pesnikove ljubezni do Alme nesresnična. Tudi o Murnovi spolni bolezni je preveč govorjenja.

Opis Murnovih pesmi je skrbno napisan, toda žal da je samo zunanji opis.

Njeno delo kaže, da urednica pesnika prav v bistvenem ni doživela. Pač pa je s svojim delom postavila dobro podlago za nadaljnja dela o pesniku Murnu.

A. Slodnjak

Levstikov zbornik. Uredila Janez Logar in Anton Ocvirk. Ljubljana 1933. Izdal in založil »Slavistični klub« na univerzi v Ljubljani. Str. 417. — Lepo je počastila Levstikovo stoletnico naša slavistična mladina, ki je ob tej obletnici dala na svetlo, z dveletno zamudo sicer, zbornik znanstvenih razprav o Levstiku in njegovem delu. Prvo, ki jo je bil napisal Anton Ocvirk, sem ocenil že v lanskem letniku našega časopisa, kot avtorjevo disertacijo. Tam sem razložil, kakor sem

spoznal in občutil, zakaj se je pisatelj v svoji razpravi hudo motil. Zato me je krivo sodil on in vsak, kdorkoli je na osnovi te kritike sklepal, da sem hotel koga žaliti ali pa obsojati — tem manj seveda Ocvirka, kateremu sem rad pomagal pri delu, kar priznava sam na 110. strani svoje disertacije. Vendar sta bila Ocvirk in njegov psihiatrični izvedenec profesor dr. A. Šerko huda zaradi moje kritike ter s precejšnjimi krepelci navalila name (LZ 1934, 57—62). Toda v neki čudoviti temi, v katero sta zabredla najbrž zaradi pregorečega študija psihiatrije, sta me zgrešila ter se s flagelantsko gorečnostjo začela tolči po lastnih glavah, češ, nekdo mora biti tepen, če ni pravega na »licu mesta«, pa treskajva in lopajva po samem sebi. In da ne bi ljudje prehitro spoznali, koga prav za prav bijeta, sta po preizkušeni navadi vseh tepenih prevzetnežev vpila iz jarnega grla: »Najin kritik je ignorant, reakcionar, starokopitnež, neizobražen revček, puhlež, razkolnik, ki ne veruje v znanstveno hierarhijo, predrznež, ki žali našo nadebudno mladino, zapeljana sirota ter izredno naiven človek.« Ko sta končala svojo kazensko ekspedicijo na samem sebi, je starejši izmed njiju zaklical tovarišu: »Jaz pa mislim, da je bil Levstik velik v tem, kar je storil za svoj narod, vseeno kakšne psihične konstitucije je bil in kako je zaključil svoje življenje. Kaj koga briga, če Prešeren ali Cankar nista bila abstinenta, če je bil Dostojevski epileptik in Michel Angelo homoseksualec, Nietzsche pa sifilitik.«

Moja kritika Ocvirkove študije je bila mnogo bolj prizanesljiva, kajti priznal sem mu, da je tudi psihološka oziroma psihiatrična obdelava katerekoli velike osebnosti možna in če je podprta z zadostnimi dokazi, naravnost poučna za slehernega literarnega zgodovinarja. Če pa je napisana slepo tjavendan, je seveda bre vsake koristi. S pomočjo strokovnjakov v psihiatriji in notranji medicini bom poskusil sestaviti Levstikov »psihogram«, ki bo kakor vse kaže, do kraja preloputnil Šerkovo in Ocvirkovo podmeno o L-ovi konstitucionalni shicofreniji ter razpihal na štiri vetrove otrobe, ki sta jih tadva vezala v njuni razpravi, izvedeniškem mnenju in polemiki zoper mojo kritiko.

Ugovori, ki jih je dvignil Ocvirk zoper literarnozgodovinski del moje kritike, so prav tako onemogli kakor vse ostalo. »Pomilovalen smeh« se pač res utrne vsakomur, kdor vsaj nekoliko pozna Goethejevo in Levstikovo pesem ob Ocvirkovem primerjanju, ki pa mimogrede omenjeno ni niti njegova last, temveč je suženjsko posneto ter samo nanovo povito v drevesno volno Ocvirkove besedavosti — iz Grafenauerjeve Novejše zgodovine slovenskega slovstva II. del. Tukaj bi bila res umestna »bledo-cinična« beseda, kajti nesrečna »vplivologija«, da spet povzamem to besedo, ki ni vzrastla na domačem zelniku, temveč sem si jo izposodil iz poljske polemične literature, je najhujša sovražnica vsake resne literarne zgodovine. Kako nevarna bi utegnila biti ta kuga tudi Ocvirku in njegovemu delu, mu naj namignem s tem, da bi si po vplivološki metodi upal najti nevarne vzporednice med njegovim besedovanjem o Levstikovi »razklanosti« in med tem, kar piše literarni zgodovinar Gundolf o nemškem pesniku Henriku Kleistu, ki je v resnični blaznosti skočil s svojo ljubico v neko jezero pri Berlinu.

Ponavljam z vso odločnostjo, da med Goethejevo pesmijo *An die Günstigen* in Levstikovo pesmijo *Hrup* ni prav nobene skupnosti. Rešilni obroč

onih dveh verzov, ki se jih Ocvirk oklepa z ginljivim trepetom, ga vleče na dno. Že Grafenauer se je tukaj zmotil, česar pa mu ne smemo zameriti, saj ni poznal Levstikovih rokopisov, toda Ocvirk, ki nam trobenta v odgovoru na mojo kritiko, da je napisal »vsestransko znanstveno zasidrano delo« (kakšna prikazen je neki to?), bi pač moral vedeti, da sta le ona verza, ki se v tisočih variantah ponavljata v vseh pesniških poslanicah vseh človeških slovstev, sklep celotnega venca tako zvanih Franjinih pesmi ter res nimata niti s pesmijo Hrup, kaj šele z Goethejevo pesmijo An die Günstigen nobene globlje zveze.

Priznavam, da ima moje delo za Levstika mnogo napak, ki so nekoliko posledica moje premajhne vestnosti nekoliko pa izredno hudih življenjskih razmer, v katerih delam, nekoliko pa tudi nenavadno težke naloge same. Toda z mojimi napakami ne bo poravnaval Ocvirk — svojih. Nič namreč ne govori zoper to, da ne bi mogel danes bistrovidno spoznati neke stvari, glede na katero sem včeraj blodil. In za spoznanje nekih realnih razmerij in življenjskih zakonov gre tudi pri literarni zgodovini, ne pa za aprioristično leporečje, navidezno duhovitost ter izsiljeno ter prisiljeno sodobnost. Morebiti je res, tovariš Ocvirk, da je »sodobno« trditi, da je bil Levstikov moški značaj »dograjen do tiste meje, kjer se je moral prej ko slej sprevreči v otopelost (?), strastnost (?) in nenaravnost — v boleznost«. Danes, ko srečavamo za vsakim oglom padajoče Savle in pobirajoče se Pavle, Bileamovi osličji rigajo ob vsakem obroku drugo pesem in »moško dograjenim značajem« je mesto samo še v blaznicah, zaporih, pod vislicami ali pred puškami ter na — prestolih, je Vaša študija nedvomno zelo moderna. Kaj bo pa jutri, Bog ve, toda tudi Vi veste, da gotovo pride čas, ki bo razvel pleve in vrgel seme v brazde, dračje pa na cesto. Takrat bodo sodobne tudi pozitivne strani Ocvirkovega dela, ki sem mu jih jaz, kar je samo po sebi umljivo, pošteno priznal, dasi nisem o njih mnogo govoril, ker jih je avtor združil z napačnimi sodbami, oznakami in primeri, vse v neki strastni skrbi, da se mu ne bi zrušila papirnata zgradba o Levstikovi duševni bolezni.

Drugačnega kova kakor prva je druga razprava našega zbornika — Levstik v boju s prvaki, ki jo je napisal Janez Logar. Ob ogrođu Prijateljevih predavanj o Mladoslavencih je nanesel z veliko pridnostjo vse faze Levstikovega boja zoper Staroslavence na političnem, literarnem in društvenem področju. Opisna izčrpnost je skoraj prevelika, tako da je na mestih zadušila jasnost in preglednost, zlasti ker je bil avtor po Žigonovem in Prijateljevem zgledu nekoliko enostranski, saj ni pustil prvakov niti do sape, kaj šele, da bi jih zgradil v njihovi sociološki in idejni strukturi, da ne bi imel bravec vtisa, kakor da so Levstikovi udarci padali po gibki vodi, ki se je po vsakem udarcu brez sledu spet sklenila. Prav to, da sta Bleiweis in Levstik zdaj pa zdaj delala v složnosti, bi ga moralo opomniti, da bi nekoliko krepkeje izrazil pozitivne črte staroslovenske generacije ter odkril za zaveso črkarskih in filoloških sporov boj dveh generacij, dveh svetovnih nazorov — dveh snujočih se razredov v narodnostno ogražanem slovenskem narodnem organizmu. Če bi bil storil to, bi se bil izognil prepadam, v katere je strmoglavil na nekaterih mestih svoje razprave, ko je dolžil

zdaj Levstika zdaj Bleiweisa nedoslednosti in koristolovstva. Ohraniti, okrepiti in prosvetliti slovenski narod je želel Bleiweis prav tako goreče kakor Levstik, toda prvega je nosila ohranjujoča sila narodnostnega organizma — socialno izoblikovana v zvezi med duhovsko-meščansko ter posestniško plastjo, drugega pa val svobodoljubja Mlade Evrope, ki je planil čez ograje provincialnih mej, ki so delile slovenske rodove, ter družil, spajal in gnal v smer slovenske kulture in južnoslovenske politične skupnosti — intelektualno mladino ter liberalno inteligenco, kolikor je slovenski čutila. Levstikova tragika je prav v tem, da se je zoper organizirano stranko Staroslovencev bojeval skoraj — sam. Prijatelji, izvzemši morda Stritarja, so bili z njim, dokler ni dvignil biča zoper njihove napake. Potem so ga zapustili in so vodili svojo osebno politiko. Levstika ni mogoče doumeti kot eksponenta neke kulturne ali politične struje. Ne, — mož je bil vihar, ki je odnašal strehe, stene in kulise ter je s svojim delom razkrival: umove, srca in ustanove. Logarjeva razprava je izčrpen in bister, toda mirujoč opis tega, kar bi nam mogla pojasniti samo življenjsko razgibana — tragedija. Prijateljevo ogrodje, ki mu je omogočilo stvarno izčrpnost, mu je vzelo življenjsko dinamiko. Vendar je najboljšo, najodkritosrčnejšo in najlepše delo vsega zbornika. Jesenovčevo razpravljanje »Snovanje Slovenskega juga leta 1867« ponavlja, čeprav v širši obliki ono epizodo iz Levstikovega boja zoper prvake, o kateri je razpravljala Logar tudi v prejšnjem spisu. Delce je zanimivo, ker je vzraslo iz rokopisnih aktov ter prinaša nekoliko nenatisnjene pisovanj o tej zadevi.

Marja Boršnikova je prispevala za Zbornik opis prijateljstva med Franom Levstikom in Prešernovo hčerjo, kot uvod v Ernestinine Spomine na Frana Levstika, ki jih je tukaj dala prvič med ljudi. Z utrujajočo izčrpnostjo je avtorica opisala vsa srečanja med Levstikom in Ernestino Prešernovo, kakor jo je on vedno imenoval. Trudila se je, da bi razložila, zakaj njuno sodelovanje ni rodilo — komentirane izdaje Prešernovih Poezij. Pravična je bila — kar je pri ženski redko — svoji sospolnici, pravična je hotela biti tudi Levstiku, kar se ji je posrečilo, če izvzamemo nekoliko stvari, ki pričajo o neumevanju njegovega značaja. Prav težko bereš ono dolgovezno razpravljanje o tem, ali je Levstik ali ni poneveril nekih za Ernestino določenih novcev. Tehnika teh odstavkov spominja na tehniko kriminalističnih romanov.

Pravilno pa slutiti, zakaj Levstik ni nikdar uredil Prešernovih Poezij. Kljub temu, da je bil med prvimi, ki so doumeli vekovni pomen Prešernove pesmi, mu je bila ta pesem v najglobljem bistvu tuja, prav tako kakor Jenkova in Gregorčičeva. In tujka mu je bila s svojo čustveno prenapetostjo — Prešernova hči. Boršnikova je s svojim uvodom dokazala, da ume soditi trezno in intuitivno o ljudeh in njihovih delih. V Ernestininih Spominih te osupne točna oznaka Levstikove bolezni, ko ga opisuje kot »moža, čigar duh je zlomila bolezen«.

Merharjev spis Levstik in Stritarjevo svetožalje nam skuša s pomočjo nekega nemškega psihologa Junga pojasniti prijateljstvo in duhovni razhod obeh rojakov. Razpravica je zanimiva, dasi avtorju kljub

naslonitvi (ali morebiti prav zato) na Jungove nazore ni uspelo razgrniti pred nami ničesar novega. Vsa jalovost takih »terminoloških analiz« pa se nam razkrije, ako pomislimo, da sta se Levstik in Stritar prav takrat za vselej razšla, ko sta se po Merharju v svojih psihičnih tipih začela izenačevati. (Prim. str. 339—340.)

Eleonora Kernc je ocenila Levstikov odnos do Kopitarja in Vuka. Tudi njena ocena je opisnega značaja ter niti enkrat ne seže problemu do jedra.

Vse razprave v Zborniku pa bo preživela Bunčeva Bibliografija. To je res dejanje, ki bo koristilo vedno in vedno slovstveni zgodovini. Stanko Bunc jo je sestavil s pomočjo tovarišev iz Slovanskega seminarja. Kolikor morem soditi, je relativno popolna, le tu in tam potrebuje izpolnitve. Levstikovih dopisov Novicam iz Trsta 1862. l. je več, kakor jih omenja. Vsi dopisi, zaznamenovani s črko ψ so Levstikovi. Umevno je, da niso izčrpani Levstikovi spisi iz Slov. Naroda, na pr. 1871.—72. l., pa tudi pozneje, na pr. 1880. l., št. 91 in sl., članek o Koseskem, 1890. l., št. 297: Ponižni in poboljšani Brencelj, itd. Tudi iz Ljubljanskega Zvona ni vsega posnel, na pr. iz II. letnika. Iz Vrtca je morda z menoj vred prevzel preveč. Iz bibliografije spisov o Levstiku je izpustil nekaj novejših stvari, ki so res prinesle nove podatke. Kaj pa dela v bibliografiji spisov o Levstiku noveletna izjava Tiskovne zadruge o mojih brezuspešnih pogajanjih z njo, da bi izdala Levstikove spise? Navzlic pomislekom moram vnovič poudariti, da je bibliografija edino zrelo dejanje vsega Zbornika.

Govoril sem o znanstveni vrednosti Levstikovega Zbornika. Toda kriččen bi bil, ako ga ne bi ocenil vsaj z nekolikimi besedami glede na njegovo življenjsko vrednost. Vsakdo ve, da mora biti tako delo polno šolskega duha. Res ga je v našem Zborniku morda preveč, vendar vidimo, kako rastejo mladi znanstveniki skoraj v vseh spisih, žal zaenkrat večinoma v negativno smer, v neko samostojnost, ki se bo pri večji življenjski in znanstveni izkušnji samogibno spremenila v pozitivno rast — kvišku k resnici, ki je onstran vseh teorij v življenjski pristnosti in zvesti službi resnici. Morda že nimajo nekateri izmed njih do tja nič dalje, kakor...

Anton Slodnjak

I. S. Turgenjev: **Lovčevi zapiski**, II. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1934. Ljudska knjižnica 54. Iz ruščine preložili † Bogomil Vdovič, Marija Kmetova in Janez Rožencvet.

Tudi o drugem delu prevoda Lovčevih zapiskov lahko izrečem sodbo, ki sem jo napisal ob prvem: prevod je v celoti mojstrski in kaže, da tudi nadaljevavca obvladata tako ruski kakor slovenski jezik do drobnih potankosti. Tudi v drugem delu te preseneča svežina in ostrina — a obenem neka čudovita preprostost in domačnost slovenskega izraza; ob njem začutiš, da je prevajavec ustvarjal, ne samo mehanično »prekladal«.

Ob čitanju zapiskov XIV.—XVII., XX., XXI., XXIII.—XXV. sem si zapisal nekaj netočnosti in nepravilnosti, ki naj jih tu navedem. Stremljenje, ponašiti izrazito ruska rekla tudi mimo dobeseidnega smisla, če je treba, je v splošnem